

ФАКТОРЫ, ОБУСЛАВЛИВАЮЩИЕ ГОТОВНОСТЬ СТУДЕНЧЕСКОЙ МОЛОДЕЖИ К СЕМЕЙНОЙ ЖИЗНИ

В статье освещена проблема психологической готовности студентов к семейной жизни. Выяснено, что психологическая готовность к созданию семьи – это активное состояние личности, характеризующееся наличием определенной системы установок, семейных ценностей, ориентированных на позитивные отношения между супругами, а также соответствующих мотивов и способностей.

Сделан анализ основных теоретических подходов ученых к изучению проблемы готовности молодежи к созданию семьи и факторов, которые ее обуславливают.

Раскрыты ведущие факторы, влияющие на психологическую готовность студенческой молодежи к семейной жизни. Выделены две группы факторов готовности к созданию семьи: внутренние и внешние факторы. Источников – 15.

Ключевые слова: семья, брак, психологическая готовность, студенты, факторы готовности к семейной жизни, брачно-семейные притязания, ответственность.

Sidorenko A.

FACTORS IMPLICATED IN STUDENTS READY TO FAMILY LIFE

The article deals with the problem of psychological readiness of students to family life. It was found that psychological readiness for family life – it is an active state of a person characterized by the presence of certain plants, family values based on the positive relationship between spouses, as well as relevant motives and abilities.

The analysis of basic theoretical approaches of scientists is done to the study of problem of readiness of young people to creation a family and factors which it is stipulated.

The leading factors that influence the psychological readiness of students to family life was disclosed. Two groups of factors of readiness for family life were allocated: internal and external factors. Sources – 15.

Key words : family, marriage , psychological readiness , students , factors of readiness for family life , marriage and family claims, liability .

Сидоренко Анастасія Вадимівна – аспірант кафедри соціальної та практичної психології Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля, м. Луганськ

УДК 316.6

Сидоренко О. А.

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ПОРТРЕТ ВИПУСКНИКІВ ІНТЕРНАТНИХ ЗАКЛАДІВ

У статті проаналізовані сучасні дослідження соціально-психологічних особливостей вихованців інтернатних закладів. Окреслено коло чинників, які негативно впливають на їх соціальну адаптацію.

Розглянуто результати дослідження соціальних та соціально-психологічних характеристик випускників дитячих будинків та інтернатів. Результати дослідження вказують на те, що негативні переживання щодо свого минулого та побоювання за якість життя у майбутньому є головними характеристиками випускників, які мають нерозвинену мережу соціальних контактів і, відповідно, низький адаптаційний потенціал у самотійному житті. Джерел – 8.

Ключові слова: діти-сироти, випускники інтернатних закладів, постінтернатна адаптація, соціальна мережа.

Постановка проблеми. Корінні перетворення в світовій спільноті в значній мірі загострили проблему адаптації особистості до нових соціальних реалій. Сучасна ситуація в Україні, що характеризується різноплановими кризовими явищами в економіці і політиці вимагає не стільки пристосування, скільки якнайшвидшого розкриття потенціалу особистості, розвитку її індивідуально-психологічних якостей, найбільш повно затребуваних у професійній діяльності. У цих умовах особливо гостро стоїть проблема постінтернатної адаптації дітей-сиріт, які вийшли з установ інтернатного типу у 15-16 річному віці і продовжують своє навчання у професійно-технічних закладах.

Останнім часом особливості соціального життя вихованців інтернатних закладів та їх адаптація до самотійного життя є предметом багатьох наукових дискусій. На відміну від дітей, які виховуються у родині, діти-сиріти та діти, позбавлені батьківського піклування знаходяться під

постійним наглядом педагогів та психологів, отримують гарантовану допомогу держави, мають привілеї при вступі до ВНЗ, їх дозвілля організоване педагогами. Але на тлі цих позитивних чинників, багато вчених констатують у цієї категорії дітей нестачу побутових та соціальних навичок, наявність в них негативних психічних станів, проблеми соціальної адаптації.

Зазначимо, що більшість досліджень, які констатують негативні факти у житті вихованців інтернатів, стосуються вихованців шкільного віку, тому частка з зазначених проблем може бути пов'язана з віковими особливостями. Але наявність проблеми соціальної адаптації випускників інтернатних закладів, зокрема, необхідність супроводу перших самостійних кроків їх життя, вказує на протиріччя між методами та формами психолого-педагогічної роботи, яка проводилася впродовж життя в інтернаті та результатами перших років самостійного життя вихованців.

Таким чином, дослідження соціально-психологічного портрету випускників інтернатних закладів на початку постінтернатного періоду є дуже актуальним. На нашу думку, результати дослідження можуть сприяти покращенню процесу адаптації молодих людей до самостійного життя.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню особливостей соціально-психологічної адаптації і становлення особистості в закладах інтернатного типу присвячено ряд робіт. Зокрема, цю проблему розробляли Г. М. Бевз, Л. І. Божович, Л. Н. Галігузова, І. В. Дубровіна, Й. Лангмейєр, М. І. Лісіна, З. Матейчек, В. С. Мухіна, І. В. Пеша, В. А. Пушкар, А. М. Прихожан, Н. М. Толстих, Л. М. Шипіцина, Т. І. Юферева. Проблему постінтернатної адаптації до самостійного життя та інтеграції у соціум випускників інтернатних закладів вивчали Т. М. Павличева, П. О. Обіух, Н. В. Москаленко, О. В. Брекїна, Т. П. Малкова, В. І. Іванова та ін.

Психолого-педагогічні проблеми дітей-сиріт стають найбільш помітними, коли думка про них висловлюється оточуючими. У 2003 році у Росії Т. Ю. Кузнецовою було проведено дослідження думки різних верств населення щодо характеристик вихованців інтернатів, з якими їм довелось стикатися. Виявлений нею образ є негативним та містить такі характеристики, як: нещасний, бідний, самотній, потребує жалю та допомоги, неохайний, грубий. Працівники міліції вказували на схильність сиріт до крадіжок, хуліганства та пияцтва, але більшість цивільних опитуваних вказували на знедоленість сиріт та жалість до них, що є узагальненим емоційним ставленням, яке склалося в них на основі досвіду спілкування з сирітам. [4].

І. А. Подольська та О. Н. Вендіна у порівняльному дослідженні дітей з сім'ї та випускників інтернатних закладів виявили, що випускники інтернатних закладів досить оптимістично стівляться до свого майбутнього, причому майбутнє вони пов'язують зі створенням родини та пошуком засобів швидкого заробітку і значно менше за звичайних дітей налаштовані на продовження навчання у ВНЗ. Основними сферами дозвілля досліджуваних є спілкування, дискотеки, телебачення та спорт, але у цьому випускники інтернатів майже не відрізняються від звичайних дітей. Також були виявлені наступні проблеми: утриманська позиція, екстернальність, зневага до щастя інших, потреба у зовнішньому контролі, негативна настанова щодо органів контролю [6]. І. С. Карнаух вказує на проблему більш високої тривожності, низького соціометричного статусу, неадекватної самооцінки вихованців інтернату [3]. Т. Н. Павличева зазначає, що сиротам навпаки, притаманний значний внутрішній контроль, але вони схильні до ескапізму. Прийняття інших такими які вони є властиве сиротам та є одним з головних ресурсів їх адаптації. Більшість проблем, які спостерігаються у випускників інтернатних закладів пов'язані з нестандартним переходом від закритого до самостійного життя у відкритому суспільстві і саме це спричиняє необхідність ресоціалізації вихованців інтернатів [5].

Мета статті – виявити негативні соціальні та психологічні характеристики випускників інтернатних закладів, які здатні спричинити проблеми їх соціально-психологічної адаптації у відкритому суспільстві.

Виклад основного матеріалу і результатів дослідження. Серед факторів, які негативно впливають на особистість та соціальні стосунки сиріт визначаються напівзакритість установ інтернатного типу [8], комунальна організація життя та перехід з одного закладу в інший [7], категоричність норм і правил поведінки, дефіцит індивідуального спілкування, обмеженість контактів [2], жорстка регламентація життя та авторитарність педагогів [4]. Але чи є ці факти чинниками негативних особливостей постінтернатної адаптації, чи вони стосуються тих проблем, які виникають у вихованців у підлітковому віці, чи працюють індивідуальні адаптаційні механізми випускників інтернатів, які здатні перешкодити негативному впливу зазначених факторів – остається дискусійним питанням. У даному дослідженні ми надаємо порівняльну характеристику

соціальних, побутових умов та соціально-психологічних особливостей випускників інтернатів та дітей з родини аналогічного віку. Особливістю нашого дослідження є увага до переживань сиріт щодо власного минулого, які є одним з сильних чинників труднощів у їхньому житті.

Вибірку дослідження склали 312 дітей в віці від 16 до 18 років. З них юнаків 48%, дівчат 52%. 50% вибірки складають випускники інтернатів, які навчаються у коледжах, інші 50% – звичайні діти того ж віку. Вибірка звичайних дітей формувалася цілеспрямовано так, щоб бути максимально схожою з вибіркою сиріт за основними параметрами: вік, стать, місце навчання (коледж), спеціальність (лише по критерію роботи з технікою чи з людьми).

За допомогою анкетування та психологічного тестування було отримано результати щодо соціального та психологічного стану дітей. Результати анкетування довели, що суб'єктивна оцінка підготовленості до самостійного життя випускників інтернатів знаходиться на середньому рівні (55%) з чотирьох запропонованих рівнів оцінки, у дітей з родин більшість оцінок знаходяться на рівні «добре» (52%). Зазначимо, що дуже незначна частка дітей з обох вибірок обирали крайні варіанти. Обидві досліджувані групи показують середню оцінку свого матеріального стану (80-85%). Плани на майбутнє мають суттєві розбіжності у досліджуваних групах (див. табл. 1).

Таблиця 1

Плани на найближче майбутнє

Плани на найближче майбутнє	Звичайні діти (%)	Сироти (%)
Продовжити навчання у ВНЗ	50	70
Отримати професію і знайти роботу	48	37
Створити сім'ю	26	15
Пожити в своє задоволення	9	4
Знайти шлях швидкого заробітку	13	2

Зокрема, пільгові умови навчання випускників інтернатів у ВНЗ сприяють і появі відповідного плану (у 70%) ще коли самі вони навчаються у коледжі. Але тільки 50% звичайних дітей планують продовжити навчання у ВНЗ. Іншим варіантом майбутнього є отримання професії у коледжі та працевлаштування. Це планують 48% звичайних дітей та 37% сиріт. Вірогідно, це пов'язане з попереднім планом вступу до ВНЗ: звичайні діти, майже 50% планують працювати після коледжу, а сиріти більше налаштовані на навчання у ВНЗ. На нашу думку це може бути пов'язане з прагматичними міркуваннями: у ВНЗ сиріт забезпечують житлом, що на 5 років забезпечує їм стабільне існування, до того ж сиріти мають привілеї при вступі до ВНЗ.

Державне забезпечення сиріт сприяє тому, що тільки 2% з них бажають у найближчому майбутньому знайти шлях до швидкого прибутку, серед звичайних дітей таких 13%. Це є дуже показовим результатом. У звичайних дітей гроші та матеріальний добробут часто є зовнішніми стимулами професійного розвитку, тому вони бажають самостійно заробляти якнайшвидше, але сироти знаходяться під опікою держави та отримують допомогу у будь-якому разі. Тому сиротам майже не потрібно шукати швидкого прибутку. Але це не обов'язково говорить про схильність до гедоністичного існування. Такий рідкісний план, як пожити у своє задоволення властивий 9% звичайних дітей. Можливо, це пов'язано з їх вpleвненістю у майбутньому грошовому прибутку, але може й свідчити про гедоністичні настрої. Натомість, серед сиріт лише 4% мають такий план. Знову ж таки, це може бути пов'язане як з меншою гедоністичною настановою, так і з тим, що сироти знають, що залишаться без допомоги держави у майбутньому.

Створити сім'ю планують 26% звичайних дітей та 15% сиріт. Ми бачимо дві можливі причини цього факту. З одного боку, сиротам потрібно більше часу для соціалізації у відкритому суспільстві, тому вони відкладають створення сім'ї на дальнє майбутнє, або зовсім не думають про це. З іншого боку, можна припустити й психологічний фактор: виховання без сім'ї робить думки про створення власної неактуальними.

Діти, які досліджувалися нами, всі навчаються якої-небудь професії у коледжі, але, як побачимо далі, причини вибору професії дещо відрізняються у сиріт та звичайних дітей (див. табл. 2).

Таблиця 2

Мотивація вибору професії

Мотивація вибору професії	Звичайні діти (%)	Сироти (%)
Висока зарплатня	24	11
Престиж	11	11
Комфортні умови праці	22	30
Постійний гарантований прибуток	13	17
Відсутність вибору	11	24

По-перше, слід зазначити, що престижність професії є мотивом її обрання в 11% випадків в обох вибірках. Також мало розрізняються вибірки й за мотивом стабільності прибутку в обраній професії (13-17%). Але по іншим мотивам розбіжності більш значні. Зокрема, висока зарплатня важлива 24% звичайних дітей та лише 11% сиріт. Вірогідно, випускники не пов'язують престиж професії та зарплатню, але це не пояснює, чому при більших ризиках у майбутньому, сиріти не вибирають мотив високої зарплатні. Пояснення можна знайти у інших мотивах. Для сиріт більш важливі комфортні умови праці (30% проти 22% у звичайних дітей). Саме прагнення до комфортних умов праці може конкурувати з прагненням до високої зарплатні. Сироти обирають комфорт замість грошей, що може мати першопричину у їх попередньому повсякденному житті, коли держава забезпечувала їм стабільне існування: їжу, житло, одяг тощо. У той же час, лише 11% звичайних дітей вказують, що в них не було вибору професії, натомість серед сиріт таких 24%. Таким чином, основним мотивом вибору професії для сиріт є комфортні умови майбутньої праці, а на другому місці стоїть відсутність вибору.

З якими ж труднощами стикаються досліджувані діти у своєму повсякденному житті? (див. табл. 3).

Таблиця 3

Життєві труднощі досліджуваних

Життєві труднощі	Звичайні діти (%)	Сироти (%)
Можливість одержання освіти	24	24
Стосунки з родичами	17	20
Стосунки з друзями	13	9
Здоров'я	30	15
Низька самостійність у побуті	24	9
Житло	37	65
Гроші	63	33

Можливість одержання освіти та стосунки з родичами вказують приблизно рівна кількість досліджуваних в обох вибірках (20-24%). Дуже показовим є те, що не зважаючи на сприятливі умови в отриманні освіти у сиріт, для них ця проблема не менш значуща, ніж для звичайних дітей. Тобто, вони переживають це як проблему не менше за інших. Стосунки з друзями є не дуже розповсюдженою проблемою, але вона більш актуальна для звичайних дітей. Це можна зв'язати з тим, що друзями для дітей-сиріт найчастіше є діти з їх же групи, до яких вони вже звикли, до того ж з сиротами проводиться регулярна психолого-педагогічна виховна робота, що сприяє зменшенню конфліктів з друзями. Педагогічна робота з сиротами відбивається і на тому, що тільки 9% з них бачать проблему у своїй низькій побутовій самостійності, звичайні діти бачать у цьому проблему у 24% випадків. Така ж закономірність і для оцінки здоров'я. Регулярна виховна робота з сиротами впродовж життя в інтернаті призвела до того, що вони й оцінюють своє здоров'я краще, й бачать у ному меншу проблему (усього 15%), натомість серед звичайних дітей заклопотаність своїм

здоров'ям притаманна 30% досліджуваних. Гроші є проблемою для 33% сиріт, але серед звичайних дітей частка цієї проблеми складає значно більше – 63%. Вірогідно, й тут маємо вплив фактору державної підтримки. Нарешті, проблема житла є актуальною для 37% звичайних дітей, але для сиріт частка цієї проблеми складає 65%. Цей факт має об'єктивне пояснення, бо сироти вимушені жити самостійно, а державного житла вистачає не всім. Взагалі, для сиріт проблема житла є найбільш актуальною, для звичайних дітей найбільш актуальна проблема – гроші.

Останнім кроком звернемося до особливостей дозвілля досліджуваних.

Таблиця 4

Сфери дозвілля досліджуваних		
Сфери дозвілля	Звичайні діти (%)	Сироти (%)
Спілкування	85	83
Театри, музеї, кіно	17	11
Дивлюся телевізор	37	24
Читаю	30	17
Дискотеки, клуби	26	13
Спорт	20	33

Спілкування є найулюбленішим видом дозвілля у обох вибірках (83-85%). Але щодо інших видів дозвілля маємо значні розбіжності. Протягом виховання у дитячому будинку, серед сиріт проводилася виховна робота щодо занять спортом, також у них був кращий доступ до безкоштовного спортивного знаряддя, чого не було у житті звичайних дітей. Саме тому, спорт є другим за рангом улюбленим дозвіллям сиріт (33%), але серед звичайних дітей зайняття спортом як вид дозвілля розповсюджене лише на 20%. З іншого боку, 30% звичайних дітей полюбляють читати, а серед сиріт таких лише 17%. Дивитися телевізор полюбляють 37% звичайних дітей та лише 24% сиріт, відвідування дискотек переважає у звичайних дітей (26%), у сиріт це розповсюджене лише на 13%. Нарешті, відвідування кіно, театрів та музеїв як вид дозвілля вказують 17% звичайних дітей та лише 11% сиріт. В цілому, ми бачимо, що у випускників розвинене соціально бажане дозвілля: спілкування та спорт, що, на нашу думку, є наслідком виховної роботи з ними. Але у звичайних дітей відпочинок більш різноманітний, але дещо більш пасивний. Зважаючи на особливості віку, ми можемо трактувати стан дозвілля звичайних дітей як більш оптимальний та різноманітний, а сиріт – як переважно одноманітний.

Аналіз анкетних даних свідчить про те, що соціальне становище випускників інтернатних закладів не можна назвати повністю негативним. У віці 16-18 років вони все ще знаходяться під опікою держави та соціальних працівників, з ними працюють психологи та педагоги, вони, займаються спортом, вважають себе підготовленими до самостійного життя на середньому рівні, мають досить гарні шанси потрапити до ВНЗ. Побоювання випускників стосуються лише їх майбутнього. Вони бачать своє майбутнє досить проблематичним, особливо їх турбує проблема житла. Дані анкети, хоча вони й не є всеохоплюючими, дозволяють стверджувати, що у одним з факторів депривації випускників є депривація власного простору, пов'язана з житловою проблемою у теперішньому і, особливо, у майбутньому. Зазначимо, що проблема житла є актуальною для всієї молоді України, але ситуація випускників дитячих будинків особлива: вони звикли існувати під опікою держави та суб'єктивно очікують продовження такого порядку у своєму житті, але у той же час розуміють, що після досягнення повноліття ця підтримка майже припиниться і це викликає виправдане побоювання за своє майбутнє.

У подальшому пошуку проблемного поля у житті випускників звернемося до категорії соціальних контактів. Для діагностики сфери соціальних контактів використовувалася методика «Соціальні мережі».

Таблиця 5

Категорії соціальної мережі	Кільк. вказаних осіб, середні значення		U – критерій Манна-Уїтні	p (значущість)
	Звичайні діти	Сироти		

Загальний розмір соц. мережі	7	5	1316	0,042
Щільність соціальної мережі	1,77	1,77	999,5	0,649
Кількість зв'язків в соціальній мережі	8	7	1261,5	0,112
Близькі стосунки	3	2	1395,5	0,007
Живе близько	3	3	1135,5	0,541
Живе далеко	1	2	926,5	0,292
Спільне господарство	2	2	1285,5	0,066
Разом вчиться	1	2	841	0,081
Сумісне дозвілля	3	2	1333	0,029
Розмір ядра мережі	4	3	1378	0,011
Соціальні підтримки	6,5	4,5	1334,5	0,03
Довірчих зв'язків	3	2,15	1316,5	0,037
Сфера соціального спілкування	5	4	1347,5	0,023

Ми можемо бачити, що не всі основні показники соціальної мережі сиріт значно відрізняються від звичайних дітей. Загальний розмір соціальної мережі дійсно нижчий у сиріт ($U=1316$; $p=0,042$), але значущість цієї розбіжності не дуже велика. Фактично, середній розмір соціальної мережі розрізняється на дві людини. Щільність соціальної мережі (доля найближчих людей зі всього списку контактів) та кількість зв'язків у мережі статистично не відрізняються від звичайної вибірки. Але інші, більш детальні, показники свідчать про значні проблеми у соціальній сфері сиріт. Зокрема, у сиріт менше людей, з якими в них є близькі стосунки ($U=1395,5$; $p=0,007$), розмір ядра соціальної мережі (кількість самих близьких людей) в них також менша ($U=1378$; $p=0,011$). У сиріт менша кількість людей, з якими вони можуть проводити сумісне дозвілля ($U=1333$; $p=0,029$) та просто спілкуватися ($U=1347,5$; $p=0,023$), менше довірчих зв'язків ($U=1316,5$; $p=0,037$), менше людей, в яких вони можуть просити допомогу ($U=1334,5$; $p=0,03$). Все це показує, що основною сферою депривації сиріт є не матеріальна сфера, а сфера соціальних стосунків. Особливо слід звернути увагу на такі потенційно важливі фактори адаптації до самостійного життя, як кількість соціальних підтримок та довірчих зв'язків.

Загальний обсяг соціальної мережі у випускників є комплексним та важливим показником. Для дослідження особливостей сиріт з великою та малою соціальною мережею, група досліджуваних сиріт була розділена на контрастні групи: з обсягом мережі менше чи еквівалентно 5 й обсягом більше 5. Згідно такого критерію, 54,3% сиріт можна вважати сильно чи частково соціально депривованими, а інші 45,7% - нормою. У зазначених вибірках порівнювалися результати тестування за методиками «Велика П'ятірка» (адаптація А. Б. Хромов), діагностики психічних станів (Г. Айзенк), незакінчені речення (особливості ставлення до минулого та майбутнього).

За результатами порівняння було встановлено, що схильність до розуміння інших вище у депривованих дітей сиріт ($U=784,5$; $p=0,011$). Ми пов'язуємо це з тим, що невелику чисельність знайомих вони компенсують якістю спілкування. Депривовані сироти є менш агресивними ($U=395$; $p=0,03$) та менш ригідними ($U=412$; $p=0,048$), ніж їх однолітки з сімей. Незважаючи на те, що показники агресивності та ригідності мають негативний зміст, можна визнати, що деяка агресивність та ригідна наполегливість можуть стати у нагоді при налагодженні контактів у юнацькому середовищі. Можливо саме нестача цих якостей є проблемою соціально депривованих сиріт: вони занадто миролюбні та нестійкі у своїй думці та поглядах. Звичайні респонденти значно більше (на 62%) згадують позитивних фактів з минулого ($U=263,5$; $p<0,001$) та описують майже у 2 рази більше позитивних подій у майбутньому ($U=318,5$; $p=0,002$). Загальних згадок позитивних моментів життя (у будь-якому часі), причиною яких людина вважає себе, більш ніж на 80% більше у дітей з родин ($U=289$; $p=0,001$), але кількість негативної особистісної активності не розрізняється у самозвітах респондентів ($U=684,5$; $p=0,12$). Таким чином, одним з найважливіших факторів, який пов'язаний з депривацією соціальних стосунків випускників інтернатних закладів для дітей-сиріт є тягар негативних спогадів про своє минуле та песимістичне ставлення до майбутнього. Ми

вважаємо, що саме ці чинники роблять значну перепону у встановленні нових позитивних контактів сиріт на початку постінтернатного періоду.

Висновки. Випускники інтернатних закладів мають значні соціальні пільги, що спрощує їм навчання та можливість отримати житло у гуртожитку, але такий важливий крок, як створення сім'ї планується сиротами рідше за їх однолітків з родини. У виборі своєї майбутньої професії сироти орієнтуються або на комфортність умов праці, або вказують, що взагалі не мають вибору, тобто мотивовані ззовні, натомість у їх однолітків з сім'ї головна мотивація вибору професії – рівень оплати праці. Головними проблемами, які зазначають у своєму житті сироти є житло та гроші, їх однолітки з сімей – здоров'я та гроші. У цьому факті відображений позитивний чинник постійного нагляду держави за здоров'ям вихованців, який, як ми можемо бачити продовжує діяти й після випуску з інтернату. Це також підтверджується тим, що у сиріт спорт є одним з головних видів дозвілля. В цілому, можна сказати, що сироти не бачать своє теперішнє життя занадто негативним, але вони дуже стурбовані своїм майбутнім і, зокрема, можливістю отримати житло. Дослідження показало, що на відміну від дітей з родини, які при переході від шкільного життя до навчання у ВНЗ або коледжі мають можливість поступової адаптації та підтримку батьків, діти з інтернату вимушені проходити стадію реадaptaції. Зашкодити цьому процесу може нерозвинена мережа соціальних контактів, тягар негативних спогадів про минуле та песимізм щодо майбутнього. Для підвищення їх адаптаційного потенціалу у самостійному житті необхідно проводити психологічну роботу, направлену на прийняття свого минулого та проводити заняття з розвитку соціальних навичок спілкування.

Перспективами цього дослідження є поглиблене вивчення часової перспективи випускників інтернатних закладів та факторів, які здатні покращити їх сприйняття свого життя.

Література

1. Вендина О. Н. Особенности профессиональной деятельности социального педагога в учреждениях начального и среднего профессионального образования / О. Н. Вендина. // Психолого-педагогическое сопровождение выпускников детских домов : вопросы социальной адаптации / Под ред. И. А. Подольской. Сборник статей. Калуга : "ЭЙДОС", – 2008. – 94 с.
2. Заморуєва В. В. Проблема психологічного розвитку особистості дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування / В. В. Заморуєва // Проблеми сучасної педагогічної освіти : педагогіка і психологія. – 2009. – №23 – Т. 2. – С. 18–20.
3. Карнаух И. С. Психологические особенности подростков-воспитанников детского дома : автореф. дис. канд. психол. наук. / И. С. Карнаух. – М., 2006. – 27 с.
4. Кузнецова Т. Ю. Социальные стереотипы восприятия выпускников детских домов / Т. Ю. Кузнецова. // Социс. – 2003. – № 11. – С. 84–88.
4. Лялюк Г. М. Проблема соціальної адаптації підлітків-вихованців дитячих будинків / Г. М. Лялюк // Проблеми загальної та педагогічної психології : зб. наукових праць Інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України / За ред. С.Д. Максименка. – 2009. – Т. XI. – Част. 7. – С. 316–323.
5. Павлычева Т. Н. Социально-психологические аспекты адаптированности выпускников интернатных сиротских учреждений в открытом социуме : автореф. дис. канд. психол. наук / Т. Н. Павлычева. — М., 2009. — 24 с.
6. Подольская И. А., Вендина О. В. Социальная адаптация выпускников детских домов / И. А. Подольская, О. В. Вендина. // Психолого-педагогическое сопровождение выпускников детских домов : вопросы социальной адаптации / Под ред. И. А. Подольской. Сборник статей. Калуга : "ЭЙДОС", – 2008. – С. 397–406.
7. Пушкар В. А. Деприваційні впливи умов виховання на психічний розвиток дитини / В. А. Пушкар // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. – 2009. – №. 74. – Т. 2. – С. 110–115.
8. Толкачова А. С. Специфіка формування комунікативної компетентності учнів молодшого шкільного віку шкіл-інтернатів для дітей сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування / А. С. Толкачова // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – 2009. – № 11. – С. 125–12.

References

1. Vendina O. N. Osobennosti professional'noj dejatel'nosti social'nogo pedagoga v uchrezhdenijah nachal'nogo i srednego professional'nogo obrazovanija / O. N. Vendina. // Psihologo-pedagogicheskoe

- soprovodzenie vypusnikov detskih domov : voprosy social'noj adaptacii / Pod red. I. A. Podol'skoj. Sbornik statej. Kaluga : "JeJDOS", – 2008. – 94 s.
- 2.Zamorueva V. V. Problema psihologichnogo rozvitku osobistosti ditej-sirit ta ditej, pozbavlenih bat'kivs'kogo piklivanija / V. V. Zamorueva // Problemi suchasnoї pedagogichnoї osviti : pedagogika i psihologija. – 2009. – №23 – T. 2. – S. 18–20.
- 3.Karnauh I. S. Psihologicheskie osobennosti podrozkov-vospitannikov detskogo doma : avtoref. dis. kand. psihol. nauk. / I. S. Karnauh. – M., 2006. – 27 s.
4. Kuznecova T. Ju. Social'nye stereotipy vosprijatija vypusnikov detskih domov / T. Ju. Kuznecova. // Socis. – 2003. – № 11. – S. 84-88.
- 4.Ljaljuk G. M. Problema social'noї adaptacii pidlitkiv-vihovanciv ditjachih budinkiv / G. M. Ljaljuk // Problemi zagal'noї ta pedagogichnoї psihologii : zb. naukovih prac' Institutu psihologii im. G.S. Kostjuka APN Ukraїni / Za red. S.D. Maksimenka. – 2009. – T. HI. – Chast. 7. – S. 316–323.
- 5.Pavlycheva T. N. Social'no-psihologicheskie aspekty adaptirovannosti vypusnikov internatnyh sirotskih uchrezhdenij v otkrytom sociume : avtoref. dis. kand. psihol. nauk / T. N. Pavlycheva. — M., 2009. — 24 s.
- 6.Podol'skaja I. A., Vendina O. V. Social'naja adaptacija vypusnikov detskih domov / I. A. Podol'skaja, O. V. Vendina. // Psihologo-pedagogicheskoe soprovodzenie vypusnikov detskih domov : voprosy social'noj adaptacii / Pod red. I. A. Podol'skoj. Sbornik statej. Kaluga : "JeJDOS", – 2008. – S. 397– 406.
7. Pushkar V. A. Deprivacijni vplivi umov vihovannja na psihichnij rozvitok ditini / V. A. Pushkar // Visnik Chernigivs'kogo derzhavnogo pedagogichnogo universitetu. – 2009. – №. 74. – T. 2. – S. 110–115.
- 8.Tolkachova A. S. Specifika formuvannja komunikativnoї kompetentnosti uchniv molodshogo shkil'nogo viku shkil-internativ dlja ditej sirit ta ditej, pozbavlenih bat'kivs'kogo piklivanija / A. S. Tolkachova // Pedagogika, psihologija ta mediko-biologichni problemi fizichnogo vihovannja i sportu. – 2009. – № 11. – S. 125–12.

Сидоренко Е. А.

СОЦИАЛЬНО-ПСИХОЛОГИЧЕСКИЙ ПОРТРЕТ ВЫПУСКНИКОВ ИНТЕРНАТНЫХ УЧРЕЖДЕНИЙ

В статье проанализированы современные исследования социально-психологических особенностей воспитанников интернатных учреждений. Определен круг факторов, которые негативно влияют на их социальную адаптацию.

Рассмотрены результаты исследования социальных и социально-психологических характеристик выпускников детских домов и интернатов. Результаты исследования указывают на то, что негативные переживания относительно своего прошлого и опасения за качество жизни в будущем являются главными характеристиками выпускников, имеющих неразвитую сеть социальных контактов и, соответственно, низкий адаптационный потенциал в самостоятельной жизни. Источников – 8.

Ключевые слова: дети-сироты, выпускники интернатных учреждений, постинтернатная адаптация, социальная сеть.

Sidorenko E.

SOCIO-PSYCHOLOGICAL PORTRAIT OF GRADUATES OF BOARDING SCHOOL

Modern researches of social-psychological features of pupils of boarding schools are analysed in the article. The circle of factors that negatively influence on their social adaptation is identified.

The results of research of social and social-psychological characteristics of graduates of children's houses and boarding-schools are considered. The results indicate that negative feelings about the past and fears about the future quality of life are the main characteristics of graduates who have undeveloped network of social contacts and, consequently, low adaptive potential in independent life. Sources – 8.

Key words: orphans, graduates of boarding schools, adaptation after boarding-school, social network.

Сидоренко Олена Анатоліївна - асистент кафедри психології Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля, м. Луганск